

KRAKÓW
Druk i Nakład Drukarni Narodowej w Krakowie

W POLSCE
ŚREDNIOWIECZNE MALARSTWO
CZĘŚĆ PIERWSZA:

ILUSTROWANE LICZNYMI RYCINAMI W TEKŚCIE
TABLICAMI BARWNYMI I FOTOGRAFIAMI

DZIEJE
MALARSTWA W POLSCE

PROF. DR FELIKS KOPERA
DYREKTOR MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE

PROF. DR FELIKS KOPERA

DYREKTOR MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE

SREDNIOWIECZNE

MALARSTWO W POLSCE

Z 211 RYCINAMI W TEKSCIE

24 TABLICAMI, W TĘMI BARWAMI

1 12 ROTOGRAFIAMI

SPIS RZECZY

	Str.
ROZDZIAŁ I.: Pierwsze objawy malarstwa w Polsce przed reakcją pogaństwa. Minjatura listu książeczki saskiej Małdy do króla Mieszka II. z r. 1027. Minjatury w Polsce po przywróceniu chrześcijańskiej kultury. Wpływy krajów nadreńskich, Ratybony i Czech, oraz wpływy Francji. Kraków, Gniezno, Kruszwica, Płock i kultura dworska za Władysława Hermana, Bolesława Krzywoustego i Bolesława Kędzierzawego. Czy mamy podówczas rodzime usiłowania w zakresie malarstwa minjaturowego? O malarstwie sztalugowym w Polsce w XI i XII w.	1
ROZDZIAŁ II.: Cystersi i pierwsze ślady polichromji w Jędrzejowie i Sulejowie. Minjatury pod wpływem reform cystersów i minjatury dawnego kierunku z nowoczesnymi usiłowaniami artystycznymi. Zwiększanie się liczby obrazów sztalugowych. Obraz mozaikowy w klasztorze św. Andrzeja w Krakowie	23
ROZDZIAŁ III.: Wpływy Włoch i Francji, a w szczególności dworu papieskiego w Avignonie na malarstwo minjaturowe w Czechach i w Polsce. Usiłowania Przemysława, Łokietka i Kazimierza W. około dzwignięcia sztuki w Polsce. Malarstwo minjaturowe w XIV i XV w. i polscy iluminatorowie tej epoki	33
ROZDZIAŁ IV.: Malarstwo ściennie w Polsce w XIV i XV w. Malowidła czasów Kazimierza W. i końca XIV w. na Wawelu, w Niepołomicach, w Wiślicy, we Czchowie, w Gnieźnie, oraz malowidła w kościele OO. augustjanów w Krakowie, cystersów w Łądzie, w kościele OO. franciszkanów w Krakowie	75
ROZDZIAŁ V.: Malarstwo ściennie ruskie	126
ROZDZIAŁ VI.: Malarstwo sztalugowe XIV i XV w. Włoskie trecento w Polsce, wpływy czeskie i węgierskie. Wizerunki N. P. Marji, Ukrzyżowanie z Korzenny i obrazy pokrewne. Obraz nagrobny z Ruszczy i obrazy dające się ugrupować około niego. Pojawienie się tryptyków	143
ROZDZIAŁ VII.: Dalszy rozwój sztalugowego malarstwa, wpływy kolońskie na dawny kierunek. Tryptyk z Wołowca. Dążenie do okazałości tryptyków. Tryptyk z Tuchowa i jego grupa	161
ROZDZIAŁ VIII.: Obrazy z drugiej połowy XV w. Obrazy o religijnym nastroju i idealistycznym kierunku i obrazy traktowane realistycznie. Obraz ze Szczepanowa, Dobczyń, Szańca, Tymowy i im pokrewne. Obraz wotywny przeworskiej fary i jego grupa. Obrazy z przewijającymi się napisami	171
ROZDZIAŁ IX.: Malarstwo sztalugowe z przewagą realizmu i pierwiastku epicznego. Obrazy z kościoła św. Idziego w Muzeum Narodowym w Krakowie. Ołtarz św. Trójcy w katedrze na Wawelu. Obrazy w kościele św. Katarzyny w Krakowie i ołtarz N. P. Marji Bolesnej w katedrze na Wawelu. Wit Stwosch jako malarz. Jan Polak	188
ROZDZIAŁ X.: Dalszy rozwój form XV wieku w XVI stuleciu. Tryptyk z Lipnicy Murowanej i Dębna. Tryptyk z kościoła św. Mikołaja i Stanisław Skórka jego twórca. Tryptyk z Olkusza, dzieło Adama z Lublina. Tryptyki z Szydłowca i Bodzentyna. Barok gotycki. Ruskie malarstwo sztalugowe	207
ROZDZIAŁ XI.: Różne działy stosowanego malarstwa: obrazy haftowane, witraże, drzeworyty	233
ROZDZIAŁ XII.: Wiadomości o malarzach XIV i XV w. w aktach dawnych i ogólne o nich uwagi	242
Uzupełnienia	249
Sprostowania	250

SPIS TABLIC

Tablica 1: Minjatura z Sacramentarium tynieckiego w Bibliotece Zamoyskich w Warszawie — Chrystus w Majestacie — wiek XI	4
Tablica 2: Minjatura z Sacramentarium tynieckiego w Bibliotece Zamoyskich w Warszawie — Inicjał „V” — wiek XI	5

	Str.
Tablica 3: Karta z Ewangeljarza plockiego — Z Muzeum XX. Czartoryskich — wiek XI.	5
Tablica 4: Karta z Ewangeljarza plockiego w Muzeum XX. Czartoryskich z minjaturą przedstawiającą pokłon Trzech Króli	15
Tablica 5: Inicjał „P” z graduatu klarysek w Krakowie	27
Tablica 6: Inicjał „IN” z rysunkami scen z Księgi rodzaju — w Bibliotece publicznej w Petersburgu — wiek XIII.	29
Tablica 7: Minjatura zdobiąca księgę pisaną dla Władysława Warneńczyka, z portretem króla i herbem Państwa	60
Tablica 8: Szczegół polichromji we Czehowie, wiek XIV—XV.	77
Tablica 9: Z polichromji kościoła parafjalnego we Czehowie. Apoteoza Św. Trójcy (?) Wiek XIV—XV	79
Tablica 10: Z polichromji kościoła brygitek w Lublinie	107
Tablica 11: Z polichromji kościoła brygitek w Lublinie	107
Tablica 12: Z polichromji kaplicy Św. Trójcy w katedrze krakowskiej — Ostatnia Wieczera	140
Tablica 13: N. P. Marja — obraz z XV wieku w Muzeum Narodowym w Krakowie	143
Tablica 14: N. P. Marja — w kościele Bożego Ciała w Krakowie — wiek XIV—XV.	152
Tablica 15: Z tryptyku Matki Boskiej Bolesnej w katedrze krakowskiej — Chrystus między uczonymi	203
Tablica 16: Tryptyk w kościele św. Mikołaja w Krakowie	212
Tablica 17: Z tryptyku w Olkuszu — Narodziny N. P. Marji	214
Tablica 18: Z tryptyku w Olkuszu — Zwiastowanie	214
Tablica 19: Z tryptyku w Olkuszu — Śmierć N. P. Marji	214
Tablica 20: Z tryptyku w Bodzentynie — część środkowa — Zaśnięcie N. P. Marji	221
Tablica 21: Szczegół z predelli tryptyku w Bodzentynie	221
Tablica 22: Chrystus zwleka szatę i przed ukrzyżowaniem daje ją żołnierzom. Scena z antependjum zdobiącego niegdyś ołtarz nagrobny króla Jana Olbrachta w katedrze na Wawelu (obecnie znajduje się w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie)	234
Tablica 23: Witraż w klasztorze dominikanów w Krakowie — Św. Stanisław	238
Tablica 24: Witraż w klasztorze dominikanów w Krakowie — N. P. Marja	238

PROF. DR FELIKS KOPERA
DYREKTOR MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE

DZIEJE MALARSTWA W POLSCE

ILUSTROWANE LICZNEMI RYCINAMI W TEKŚCIE,
TABLICAMI BARWNEMI I ROTOGRAWJURAMI

CZĘŚĆ DRUGA:

MALARSTWO W POLSCE
OD XVI DO XVIII WIEKU
(RENEZANS, BAROK, ROKOKO)

TRZASKA, EVERT I MICHAŁSKI, WARSZAWA
DRUKARNIA NARODOWA, KRAKÓW

PROF. DR FELIKS KOPERA
DYREKTOR MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE

MALARSTWO W POLSCE OD XVI DO XVIII WIEKU

(RENESANS, BAROK, ROKOKO)

Z 313 RYCINAMI W TEKŚCIE,
52 TABLICAMI, W TEM BARWNYCH 15
I 26 ROTOGRAWJUR

TRZASKA, EVERT I MICHAŁSKI, WARSZAWA
DRUKARNIA NARODOWA, KRAKÓW

SPIS RZECZY.

	Str.
ROZDZIAŁ I.: Rozkwit malarstwa minjaturowego za Olbrachta i Zygmunta I. Wpływy nadreńskie, flandryjskie i włoskie. Dzieło Tomka i Stanisława: gradual króla Jana Olbrachta. Dalsza działalność Stanisława i jego pracowni: pontyfikał Erazma Ciołka, kodeks Baltazara Behema, mszał Erazma Ciołka, modlitewniki Zygmunta I., królowej Bony i kancelarza Krzysztofa Szydłowieckiego. Zamiłowanie do portretów, portrety rodziny Szydłowieckich, portrety arcybiskupów gnieźnieńskich i opatów mogińskich. Ewangeljarz biskupa Tomickiego i modlitewnik biskupa Chojeńskiego. Pracownie klasztorne dominikanów, augustjanów i bernardynów w Krakowie. Początek odrębnych minjatur portretowych. Hafty.	1
ROZDZIAŁ II.: Drzeworyty pierwszej połowy XVI wieku. Współczesne historyczne zdarzenia jako wątek drzeworytów. Drzeworyty krakowskie i niemieckie. Hans Baldung Grien ozdabia mszał krakowski drukowany w Augsburgu. Renesansowy ornament kart tytułowych krakowskich druków. Portrety i tematy historyczne i religijne w drzeworycie. Miedzioryty.	52
ROZDZIAŁ III.: Malowidła ścienne pierwszej połowy XVI w. w kościołach franciszkanów, dominikanów i augustjanów w Krakowie, w klasztorze cystersów w Mogile, w pałacu na Wawelu oraz polichromja drewnianych kościołów w Kozach, Krużlowej, Libuszy i Jelesni.	73
ROZDZIAŁ IV.: Pierwsze objawy nowoczesnego sztalugowego malarstwa. Obrazy przedstawiające męczeństwo św. Stanisława. Tryptyk św. Jana Jaluźnika w kościele św. Katarzyny w Krakowie. Flamandzcy artyści. Malarze z Niemiec. Hans Sues z Kulmbachu i Hans Dürrer. Ich wpływy.	87
ROZDZIAŁ V.: Obrazy miejscowych malarzy. Stanisław Krakowianin jako malarz obrazów sztalugowych i jego wpływy.	129
ROZDZIAŁ VI.: Malarstwo czasów Zygmunta Augusta. Jego zamiłowanie do arasów. Drzeworytnictwo drugiej połowy XVI w.	142
ROZDZIAŁ VII.: Malarstwo portretowe XVI w., Koeber. Polichromja drugiej połowy XVI wieku. Sgraffito i obrazy cechowe końca XVI w. Ziarnko i Erazm Kamyn.	150
ROZDZIAŁ VIII.: Zygmunt III. jako miłośnik i amator, zamiłowanie i kolekcjonowanie obrazów, pojawienie się galerji. Jakób Troschel. Włoscy malarze i wpływy weneckiego malarstwa. Dollabela i inni włoscy malarze.	176
ROZDZIAŁ IX.: Wpływy flamandzkie i stosunki polskie z Niderlandami. — Artyści Władysław IV. Piotr Dankerts de Ry, Daniel Frecher, Justus d'Egmont. Wpływy niemieckie — Bartłomiej Strobel, Jerzy Schulz. Malowidła ścienne. Rytownicy: Wilhelm Hondius, Jeremiasz Falck, Jan Engelhart, Maciej Morawa. Malarstwo minjaturowe.	213
ROZDZIAŁ X.: Dalsze wpływy malarstwa włoskiego: Lekszycki i Del Bene, Dankwart, Altomonte i Rugendas, Romeyn de Hoogh. — Wpływy francuskie: Desportes, Tretko, Siemionowski, Szkoła malarska w Willanowie.	233
ROZDZIAŁ XI.: Niderlandzkie wpływy na przełomie XVII i XVIII wieku, Lubienieccy. Wpływy francuskie, Louis de Sylvestre. Wpływy włoskie: Czechowicz i Koniecz.	253
ROZDZIAŁ XII.: Wpływy włoskie w zakresie religijnego malarstwa. Malarze za panowania Stanisława Augusta — Bernardo Bellotto (Canaletto), M. Bacciarelli, Lampi i J. Grassi, Graff i P. Kraft. J. Kamsetzer, T. Kościuszko. Pastel i minjatura. Marteau, Taubert, K. Bechon, A. Bacciarelli, W. Lesser, J. Kosiński i dyletanci.	268

ROZDZIAŁ XIII.: Inny rodzaj obcych wpływów. Zwrot do natury i studjowanie różnorodnych objawów. Wpływy Rembrandta i Holendrów: Jan Norblin	Str. 307
ROZDZIAŁ XIV.: Inni artyści schyłku XVIII w. Józef Pitschman, Daniel Chodowiecki, Zygmunt Vogel, Jan Bogumił Piersch i malarstwo dekeracyjne. Uczniowie malarni Bacciarellego: Kazimierz Wojniakowski, Józef Wall i Józef Rejchan. Początki akademizmu i pseudoklasycyzmu: Franciszek Smuglewicz i Józef Peszka	325

SPIS TABLIC:

Tablica 1: Karta z gradułu króla Jana Olbrachta z wyobrażeniem drzewa genealogicznego Chrystusa w krakowskiej Katedrze (rotograwjura)	5
Tablica 2: Karta z gradułu króla Jana Olbrachta w Katedrze krakowskiej (rotograwjura)	6
Tablica 3: Z gradułu króla Jana Olbrachta w archiwum Katedry krakowskiej, król Olbracht u stóp N. P. Marji (autotypja wielobarwna)	6
Tablica 4: Inicjał z gradułu króla Jana Olbrachta w Katedrze krakowskiej (rotograwjura)	6
Tablica 5: Z gradułu króla Jana Olbrachta: Zwiastowanie (rotograwjura)	6
Tablica 6: Z gradułu króla Jana Olbrachta w archiwum Katedry krakowskiej (autotypja wielobarwna)	7
Tablica 7: Minjatura z Pontyfału Erazma Ciołka w Bibliotece XX. Czartoryskich w Krakowie: Chrystus na krzyżu (autotypja wielobarwna)	10
Tablica 8: Minjatura z Pontyfału Erazma Ciołka w Bibliotece XX. Czartoryskich w Krakowie: Budowanie kościoła (autotypja wielobarwna)	13
Tablica 9: Minjatura z kodeksu Baltazara Behema w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie: U krawca (autotypja wielobarwna)	17
Tablica 10: Minjatura z kodeksu Baltazara Behema w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie: U ludwisarza (autotypja wielobarwna)	17
Tablica 11: Minjatura z kodeksu Baltazara Behema w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie: Malarz przy pracy (autotypja wielobarwna)	18
Tablica 12: Minjatura z kodeksu Baltazara Behema w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie: Garbarz przy pracy (autotypja wielobarwna)	18
Tablica 13: Stanisław Krakowianin: Minjatura z portretem kłęzącego kanclerza Krzysztofa Szydłowieckiego, zdobiąca Przywilej dla kościoła w Opatowie, w tymże kościele (rotogr.)	22
Tablica 14: Stanisław Krakowianin: Król Zygmunt Stary modli się do Umęczonego Chrystusa. Minjatura w modlitewniku króla Zygmunta Starego w British Museum w Londynie (rotogr.)	25
Tablica 15: Stanisław Krakowianin: król Zygmunt Stary modli się do N. P. Marji. Minjatura w modlitewniku Zygmunta Starego w British Museum w Londynie (rotograwjura)	26
Tablica 16: Minjatura z żywotów arcybiskupów Gnieźnieńskich w bibliotece Ordynacji Zamoy-skich. Św. Stanisławowi składają hołd Zygmunt I, biskup Tomicki i kanclerz Krzysztof Szydłowiecki (autotypja)	30
Tablica 17: Stanisław Krakowianin: Fresk w klasztorze Cystersów w Mogile pod Krakowem (rot.)	82
Tablica 18: Z polichromji kościoła w Krużlowej Wyżnej (wedł. rys. K. Wawrosza) (autotypja wielobarwna)	85
Tablica 19: Z polichromji kościoła w Krużlowej Wyżnej (pod. rys. K. Wawrosza) (autotypja wielobarwna)	85
Tablica 20: Obraz ołtarzowy w kościele w Kurozwękach, po zdjęciu przemalowań (rotogr.)	106
Tablica 21: Hans Sues z Kulmbachu: Z legendy o świętej Katarzynie Aleksandryjskiej: Święta u pustelnika. Obraz w kościele N. P. Marji w Krakowie (autotypja)	111
Tablica 22: Hans Sues z Kulmbachu: Z legendy o św. Katarzynie Aleksandryjskiej. Święta w więzieniu nawraca cesarzową. Obraz w kościele N. P. Marji w Krakowie (autotyp.)	114
Tablica 23: Hans Sues z Kulmbachu: Z legendy o św. Katarzynie Aleksandryjskiej. Apoteoza świętej. Obraz w kościele N. P. Marji w Krakowie (autotypja)	115
Tablica 24: Hans Sues z Kulmbachu: Fragment z Wieczery Pańskiej w kościele św. Florjana w Krakowie, po usunięciu przemalowań (rotograwjura)	116

Tablica 25: Hans Sues z Kulmbachu: Zstąpienie św. Jana do grobu, predella z ołtarza w kościele N. P. Marji w Krakowie (rotograwjura)	116
Tablica 26: Hans Sues z Kulmbachu: Malowidła tryptyku w Pławnie (autotypja)	120
Tablica 27: Hans Dürer: Z ołtarza w kaplicy Zygmuntońskiej w krakowskiej Katedrze: Chrystus u bram piekielnych (autotypja wielobarwna)	124
Tablica 28: Zmartwychwstanie, obraz w posiadaniu oo. Jezuitów przy kościele św. Barbary w Krakowie (rotograwjura)	137
Tablica 29: Aras z XVI w. z seryj arasów wykonanych w Brukseli dla Zygmunta Augusta do komnat na Wawelu (autotypja wielobarwna)	144
Tablica 30: Wojciech Maliskiewicz: Adoracja Ukrzyżowanego Chrystusa (rotograwjura)	190
Tablica 31: Z polichromji kaplicy XX. Lubomirskich przy kościele oo. dominikanów w Krakowie (autotypja)	210
Tablica 32: P. Rubens: Portret króla Władysława IV, podług ryciny Jakóba van der Heyden w Muzeum Narodowym w Krakowie (autotypja)	213
Tablica 33: Just d'Egmont. Portret królowej Marji Ludwiki. Rycina ((rotograwjura)	219
Tablica 34: Portret nieznaney osoby (według podania matki Mazepy) w krakowskim Muzeum Narodowym (autotypja)	224
Tablica 35: Z polichromji kościółka drewnianego w Krużlowej Wyżnej (autotyp.)	227
Tablica 36: Władysław IV., miedzioryt Wilhelma Hondiusa (rotograwjura)	228
Tablica 37: J. Falck Flora, rycina (rotograwjura)	229
Tablica 38: J. Falck: Jesień (rotograwjura)	229
Tablica 39: Altomonte: Portret królowej Marji Sobieskiej z wszystkimi dziećmi pod popieraniem Jana III. Własność prywatna (rotograwjura)	243
Tablica 40: B. Lubieniecki. Przekupień dziczyny. Ze zbiorów L. hr. Pinińskiego (rotogr.)	254
Tablica 41: Bogdan Teodor Lubieniecki: Krajobraz, rycina z r. 1698 (rotograwjura)	254
Tablica 42: Szymon Czechowicz: Ekstaza św. Marji Magdaleny w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie (autotypja)	262
Tablica 43: Giovanni Battista Pittoni: Zwiastowanie N. P. Marji w kościele Marjackim w Krakowie (autotypja).	268
Tablica 44: I. B. Lampi: Portret Julji z Lubomirskich Potockiej (rotograwjura)	284
Tablica 45: J. Grassi: Portret Skrzyńskiej w krak. Muzeum Narodowym (autot. wielobarw.)	290
Tablica 46: J. Grassi: Portret Izabelli Grabowskiej w galerji M. X. Radziwiłłowej w Warszawie (rotograwjura)	290
Tablica 47: Portret Izabelli z Flemingów Czartoryskiej rysowany przez R. Cosway'a, rytowany przez G. Testoliniego (rotograwjura)	299
Tablica 48: Vigée Lebrun (kopja?) Rozalja z Chodkiewiczów Lubomirska. Minjatura w galerji XX. Czartoryskich w Krakowie (autotypja wielobarwna)	299
Tablica 49: Sylweta przedstawiająca rysy Teresy Tyszkiewiczowej, w ramce rytowanej przez Grasmeyera (rotograwjura)	306
Tablica 50: Norblin: Wskrzeszenie Łazarza Akwaforta (rotograwjura)	311
Tablica 51: Norblin: Kiermasz w Powązkach, obraz w galerji XX. Czartoryskich w Krakowie (rotograwjura)	313
Tablica 52: K. Wojniakowski: Portret Kossakowskiego w krak. Muzeum Narod. (autotypja wielobarwna)	336

S P R O S T O W A N I A :

Na str.	125	wiersz	8	od dołu	zamiast	26	ma być	27
" "	211	"	19	"	"	Maliskiewicz	"	Maliskiewicz
" "	243	"	5	od	"	tabl. 33	"	tabl. 39
" "	254	"	3	od góry	"	" 39	"	" 41
" "	262	"	6	od dołu	"	" 41	"	" 42
" "	287	"	2	"	"	Gębarzewski	"	Gębarzewski
" "	299	"	8	od góry	"	Cosway	"	Cosway